

Toelaten van leerlingen

In het licht van de gemeenschap kerk, gezin en school

W.J. de Potter

1. Open of gesloten?

Met enige regelmaat staat het toelatingsbeleid van scholen in de schijnwerpers. Soms naar aanleiding van identiteitsverklaringen, maar ook in de discussie over de vrijheid van onderwijs. Het gesprek over het toelaten van leerlingen spitst zich vaak toe op het beleid van de school. Maar het zijn de ouders die bepalen naar welke school hun kind gaat. Ouders hebben indertijd met de kerken het initiatief genomen tot de oprichting van reformatorische scholen. Daarom is het de moeite waard om het gesprek over een meer of minder open toelating ook te voeren vanuit de relatie kerk, gezin en school.

Een open toelatingsbeleid wordt door de een als een bedreiging gezien, door de ander als een kans. De voorstanders van een open beleid willen segregatie tegengaan en scholen een meer gemengde samenstelling geven. Reformatorische jongeren zouden dan veel kunnen leren van jongeren buiten de eigen kring. Anderen zien in een open beleid de mogelijkheid om kinderen die niet of randkerkelijk zijn met de Bijbel in aanraking te laten komen. Als het Bijbels onderwijs goed is voor je eigen kind, dan moet je het andere kinderen toch ook gunnen? De Bijbel spreekt immers over barmhartigheid en naastenliefde. In de discussie over het toelatingsbeleid worden vaak voorbeelden aangehaald van reformatorische dorpsscholen die al een open beleid hebben en waar de kinderen in goede harmonie met elkaar op school zitten. Is de strijd die gevoerd wordt om het behoud van een gesloten toelatingsbeleid te voeren een achterhoede gevecht? Moeten we anticiperen op wetgeving die er mogelijk aankomt om dit beleid niet meer mogelijk te maken? Is het benoemingsbeleid niet veel belangrijker voor een school dan het toelatingsbeleid? Zouden we niet vooral aandacht moeten hebben voor de levensbeschouwing van docenten? Als het docentenkorps een reformatorische achtergrond heeft, dan bepaalt die toch in belangrijke mate de identiteit van de school?

Bovengenoemde argumenten die pleiten voor een (meer) open toelatingsbeleid gaan echter voorbij aan de verbondenheid tussen kerk, gezin en school. In dit essay wordt met name de relatie gelegd met de reformatorische gemeenschap. Met de bedoeling een bijdrage te leveren aan een gesprek vanuit verschillende perspectieven op het ingewikkelde vraagstuk van 'toelaten van leerlingen' tot de reformatorische school.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de gemeenschap van kerk-gezin-school verder uitgewerkt. We bezien de Bijbelse grondslag hiervan (2.1.) en belichten het aspect van de 'leer'-gemeenschap waar de Bijbelse 'leer' wordt overgedragen (2.2.). De school is ook een leefgemeenschap waar relaties ontstaan (2.3.), een opvoedingsgemeenschap waarbij de ouder de opvoeder is en de school de mede-opvoeder (2.4.). Maar deze gemeenschap is niet perfect en gestempeld door de zonde (2.5.).

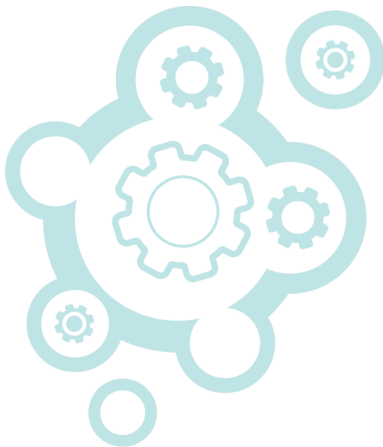
Hoofdstuk 3 gaat in op ontwikkelingen die de gemeenschap beïnvloeden. In de samenleving en politiek (3.1.) door secularisatie (3.2.), maar ook door druk binnen de driehoek gezin-kerk-school (3.3.).

In hoofdstuk 4 wordt verkend of de reformatorische school een gesloten of open gemeenschap is. Eerst bezien we de mening hierover van Groen van Prinsterer en ds. G.H. Kersten (4.1.), vervolgens het aspect van 'beschermen' (4.2.), daarna naar 'open vensters' (4.3.) om vervolgens nog een stap verder te gaan naar 'open deuren' (4.4.).

In hoofdstuk 5 gaan we van de theorie naar de praktijk van het toelatingsbeleid. We kijken naar de context (5.1.), de leeftijd van leerlingen (5.2.) en de invloed van wet- en regelgeving (5.3.).

In het slothoofdstuk 6 wordt geprobeerd om een aantal bouwstenen voor de toekomst aan te reiken. In en vanuit de gemeenschap:

1. Elkaar vasthouden, maar ook ruimte geven.
2. Grenzen stellen om te beschermen.
3. Naast leer en leven ook liefde praktiseren.
4. Oog te hebben voor het kwetsbare.
5. Van betekenis te zijn voor de samenleving.
6. Te werken in het onderwijs.
7. Ruimte zoeken binnen de kaders van de wet

2. Een gemeenschap die aansluit op de levensbeschouwing van thuis en kerk

2.1. De school als onderdeel van een gemeenschap

Eén christen is geen christen luidt een aloude uitspraak. Deze uitspraak verwijst naar het gegeven dat christen-zijn onlosmakelijk is verbonden met een gemeenschap zijn: het gemeenschapskarakter behoort tot de essentie van de christelijke godsdienst. Sterker nog, het behoort tot de scheppingsorde: de mens is geschapen om *sámen* te zijn. Gemeenschapszin is het beste medicijn tegen het steeds verder woekerend eigen belang en individualisme.

De vraag over een gesloten of een (meer) open toelatingsbeleid kan niet worden beantwoord zonder de gemeenschap daarbij te betrekken. Kinderen groeien op in een gemeenschap. Gemeenschap betekent in liefde verbonden zijn met anderen. Het leven van een kind begint in de door God gegeven gemeenschap van het huwelijk (dat op zijn beurt is ingebed in een familie). Het gezin is de hoeksteen van de samenleving. In het gezin is sprake van spelen, leren, vieren en voeren van gesprekken. Het is de kraamkamer voor ontplooiing, beschaving en ontwikkeling van diepe liefdevolle relaties. In het gezin worden kinderen niet alleen gevoed en verzorgd, maar ook opgevoed. In het gezin vindt overdracht van waarden en tradities plaats. In het gezin is er zorg en aandacht voor elkaar. Daarmee is het gezin een veilige haven waar mensen zich even kunnen terugtrekken, terwijl de wereld voortraast. Het christelijke gezin is ook een kerkje in de kerk. In het gezin wordt gesproken over de lof van de Heere, over Zijn kracht en wonderen. 'Opdat het navolgende geslacht die weten zou, de kinderen, die geboren zouden worden; en zouden opstaan, en vertellen ze hun kinderen; En dat zij hun hoop op God zouden stellen, en Gods daden niet vergeten, maar Zijn geboden bewaren' (Psalm 78). Wat zouden we op school en in de kerk moeten beginnen als de basis niet wordt gelegd in het gezin?

Een andere gemeenschap die van grote betekenis is voor het kind, is de kerk: de door God bijeengeroepen gemeenschap van christengelovigen. Reformatorisch onderwijs ligt in het verlengde van de gezinsopvoeding en van de kerkelijke toerusting. De kerk heeft als taken: Woordverkondiging, catechese, evangelisatie en diaconale hulp. De school heeft als belangrijkste taken: vormen, onderwijzen en voorbereiden op participatie in de samenleving. De school is daarmee de poort naar de maatschappij. Het onderwijs is daarmee meer naar buiten gericht dan het gezin en de kerk¹. Het is in het belang van het kind dat er eenheid is tussen gezin, kerk en school. Dat geeft houvast en de mogelijkheid voor het kind om vertrouwd te raken met de belangrijke Bijbelse noties.

2.2. De school als religieuze gemeenschap

De school is een leergemeenschap, omdat er moet worden geleerd. Maar de christelijke school is ook een leergemeenschap, omdat de Bijbelse 'leer' wordt overgedragen en toegepast wordt op het 'leven'. Dogmatiek lijkt niet meer te passen in onze postmoderne tijd. De Bijbelse leer wordt als droog ervaren. Het gaat er vooral om hoe je leeft en wat je voelt. Echter, de Bijbelse leer is een kompas voor het leven. Maar het is meer: het is de enige weg naar de zaligheid. Een duidelijk begrip van de leer geeft eenheid, samenhang en houvast. Het biedt een consequente lijn tussen kerk, gezin en school. Schoolleiders hebben, in de lijn van Groen van Prinsterer, te waken dat er geen dwalingen binnensluipen die de vitaliteit van de gemeenschap aantasten.

¹ VGS schoolprofiel

Onze voorouders hebben de scholen allereerst gezien als middel om geworteld te raken in de gereformeerde religie. De oprichters van de reformatorische scholen hadden de overtuiging dat scholen de leer van de waarheid moeten zijn toegedaan. De raad van Luther was voor hen van grote betekenis: Zie toe – zo sprak hij – dat gij uw kinderen vóór alles laat onderrichten in de geestelijke dingen, dat gij ze eerst voor God opvoedt en daarna voor de wereld. De school werd in die tijd niet los gezien van de leer. Er was een duidelijke relatie tussen kerk en school. Dat blijkt onder meer uit de Nationale Synode, die in het jaar 1586 in Den Haag gehouden werd, die bepaalde: *‘De kerkenraden zullen alom toezien, dat er goede schoolmeesters zijn, die niet alleen de kinderen lezen, schrijven, spreken en vrije kunsten leren, maar hen ook in de godzaligheid en in de catechismus onderwijzen’*. Deze bepaling wordt nog altijd woordelijk gevonden in artikel 21 van onze kerkorde.² Daarom bepaalde de Synode van Dordrecht in de 164e zitting: *‘...is ook besloten, dat alle rectoren en schoolmeesters de belijdenis, de catechismus en de verklaring dezer synode, tot betuiging van overeenstemming in de gereformeerde leer, onder dit formulier zullen ondertekenen.’*

Een oudere uitgave van DRS (De Reformatorische School, twaalfde jaargang) had een sprekende voorkant. Een tekening van een hedendaags stadsgezicht, in het midden een kerk, links zeventiende-eeuwse gevels, rechts moderne huizen en op de voorgrond een modern schoolgebouw. Deze prent geeft iets weer van de plaats van het reformatorisch onderwijs. De kerk neemt niet voor niets een centrale plaats in. Artikel 4 van de statuten van de VGS stelt dat de kerk de heilige roeping heeft om zorgvuldig toe te zien dat er bekwame onderwijsgeevenden zijn die onderwijs geven dat geheel op Gods Woord gegrond is. Onderwijs dat in overeenstemming is met de onverkorte en onveranderde Drie Formulieren van Enigheid.

2.3. De school als leefgemeenschap

De school is ook een leefgemeenschap. God heeft de mens geschapen in relatie tot de ander. Een mens is een sociaal wezen die de ander nodig heeft. Een hartelijke, veilige leefgemeenschap is belangrijk, juist in een wereld waar veel jongeren te maken hebben met eenzaamheid. God heeft het huwelijk gegeven als kleine gemeenschap waarin kinderen kunnen leren om diepe, liefdevolle relaties te ontwikkelen en bijvoorbeeld kunnen ontdekken wat het betekent om dingen voor anderen op te offeren. De school is in zekere zin de uitbreiding van het gezin. Een gezin in het groot. De school is ook de plek waar vriendschappen ontstaan, waar jongeren verkering krijgen. Van hoeveel huwelijken ligt de basis niet in de schooltijd?

De school is een plek waar leerlingen zich geborgen voelen en geaccepteerd weten. Een plek waar oog is voor de mens met al de onzekerheden, twijfels, zorgen etc. die daarbij horen. De school is ook een tweede huis voor leerlingen die thuis de geborgenheid moeten missen. De school is voor de leerling de plaats om te leren balanceren tussen de geborgenheid van het gezin en de dynamiek van wat er in de wereld op hen afkomt of af kan komen.

2.4. De school als opvoedingsgemeenschap

Ouders hebben het fundamentele recht hun kinderen groot te (laten) brengen in overeenstemming met hun diepste overtuigingen. Maar voor christelijke ouders is het niet zozeer een recht, maar vooral een opdracht. Het gegeven dat christelijke kinderen zijn gedoopt,

² www.kerkrecht.nl, artikel 21

is het verbindingspunt tussen de driehoek gezin, kerk en school. De ouders - het gezin - houden het kind ten doop in de kerk. Ze beloven het op te voeden en te doen opvoeden - door de school - volgens het Woord van God. Ze hebben beloofd hun kinderen te doen onderwijzen in de 'voorzeide' leer (dat is de leer die in het Oude en Nieuwe Testament wordt omschreven) en in de artikelen van het christelijk geloof. De belangrijkste reden van het zoeken naar scholen van reformatorische signatuur ligt in de doopbelofte die ouders voor Gods aangezicht hebben uitgesproken. Dat heeft ons vandaag de dag nog steeds veel te zeggen.

Vanwege de doopbelofte hebben ouders voor de opvoeding en onderwijs van hun kinderen gezocht naar scholen waar gedacht en gewerkt wordt vanuit dezelfde opvatting over leer en leven, met aandacht voor de eeuwige eindbestemming van de mens.

Voor het toelatingsbeleid is het altijd een belangrijke overweging geweest dat de school wat betreft doelstelling een leer- en opvoedingsinstituut is en niet een evangelisatie-instituut. Daarom wordt al vanaf de oprichting van de reformatorische scholen de beslissing over de aanmeldingen gewogen wat voor het totale opvoedingsklimaat van belang is. P. Mulder, toenmalig rector van het Driestar College, merkte daarbij op³: "Temeer omdat jongeren een kwetsbare groep vormen, hoe gemakkelijk leent men het oor aan juist leeftijdsgenoten die het allemaal wat 'ruimer' zien dan wat men thuis gewend is." Daarmee kunnen we niet stellen dat jongeren met een reformatorische achtergrond beter zijn. Ook zij puberen, ook zij verkennen de grenzen en tonen grensoverschrijdend gedrag. Maar het zijn wel jongeren die vanuit huis en kerk de Bijbelse boodschap kennen.

2.5. Gemeenschap na de zondeval

Ook de reformatorische school is buiten het paradijs: zondige leraren geven onderwijs aan zondige leerlingen. De reformatorische jongere is niet beter dan een onkerkelijke. Maar deze jongeren hebben vanuit het gezin wel Bijbelse waarden en normen meegekregen. Daar spreken we ze op school op aan. Naast alle zonden en zorgen die er ook op een reformatorische school zijn, is er veel goeds te noemen. Het mooiste en belangrijkste is dat de Heere werkt onder jongeren. Docenten en conciërges kunnen hierover vertellen. Het werk van de Heere gaat door. Dat geeft hoop en vertrouwen. Daar ligt het houvast voor de gemeenschap.

3. De gemeenschap is niet meer vanzelfsprekend

3.1. Ontwikkelingen in maatschappij en politiek

De driehoek gezin-kerk-school is niet meer vanzelfsprekend. Naast het gezin (bestaande uit vader, moeder en kinderen), zijn er ook andere samenlevingsvormen. Ook de boodschap van de kerk is niet meer eensluidend. In de maatschappij is een toenemend wantrouwen tegenover religie. Religie in het onderwijs wordt steeds meer als problematisch gezien. In veel kerken vindt uitholling plaats door de invloed van moderne theologie, waardoor de boodschap van zonde en genade overvleugeld wordt door een boodschap van medemenselijkheid. Scholen hebben in toenemende mate te maken met overheidsbemoeienis. Vooral op het gebied van burgerschap en dan met name op het gebied van seksuele diversiteit. De invloed van de overheid op de scholen is er altijd geweest. Nieuw is echter dat in het maatschappelijk debat de school steeds meer als een overdrager van postmoderne waarden wordt gezien en niet van religie of

³ In Belijden en opvoeden, Den Hertog 1985

levensbeschouwing. Niet alleen in de maatschappij, maar ook op de scholen in Nederland wordt steeds minder aangesloten op de religieuze of levensbeschouwelijke identiteit van thuis. Dit komt door de volgende ontwikkelingen:⁴

1. Secularisatie van de ouders.

Mede door de secularisatie zijn ouders en leerlingen steeds minder de vragende partij als het gaat om religieus gefundeerd onderwijs. Men wil vooral een goede school die aansluit bij de wensen van de ouders en het kind. Ouders van buiten de reformatorische kring die hun kind willen aanmelden bij een reformatorische school doen dat veelal vanwege de kwaliteit van de school en het pedagogisch klimaat (gezag, regels etc.) e.d.

2. Verbreding van de school.

Veel scholen worden steeds breder wat betreft religieuze en levensbeschouwelijke populatie. Bijvoorbeeld: op rooms-katholieke scholen zitten steeds minder kinderen met een rooms-katholieke achtergrond. Hierdoor wordt het moeilijker, maar ook minder nodig om het onderwijs aan te sluiten bij de thuissituatie.

3. Verbreding van de levensbeschouwelijke vakken.

Levensbeschouwelijke vakken worden op veel scholen steeds breder geformuleerd. Ze moeten bijdragen aan de levensbeschouwelijke en morele zoektocht van jongeren. Aan het bijbrengen van interculturele vaardigheden etc. Kortom: Religie en levensbeschouwing moeten jongeren steeds meer voorbereiden op hun participatie als burger. Er is een ontwikkeling van 'teaching into religion' naar 'learning about and from religion'.

Door deze ontwikkelingen zien we dat de rol van de school in relatie tot levensbeschouwing verschuift. In het onderstaande schema van 1 naar 2.

<i>Rol van de school</i>	
1. De school ligt in het verlengde van de religieuze of levensbeschouwelijke identiteit van thuis en de kerk.	2. Religie wordt minder belangrijk. School moet vooral kwalitatief goed zijn, met een positief pedagogisch klimaat (sfeer) en voldoen aan de wensen van ouder en kind.
De school wordt ingezet om de identiteit en waarden die kinderen en jongeren van huis uit meekrijgen te bevestigen en te verdiepen op basis van de op de Bijbel gebaseerde normen, waarden en inzichten.	De school is levensbeschouwelijk 'neutraal' en kinderen en jongeren worden geacht hun eigen identiteit te vormen en hun leven vorm te geven o.b.v. normen, waarden en inzichten die ze zelf het meest aantrekkelijk vinden
Het zijn de ouders die de kinderen willen opvoeden, zoals ze dat op grond van de Bijbel wensen. In dit verband kunnen ze de school kiezen die aansluit op de opvoeding die ze willen geven.	De overheid ziet scholen als middel voor publieke waardenoverdracht, ook als deze op gespannen voet staat met de Bijbelse overtuigingen, zoals die door de schoolgemeenschap worden voorgestaan.

⁴ Voor dit onderdeel (ontwikkelingen) is gebruik gemaakt van de inzichten van Patrick Loobuyck 'De school als context voor identiteitsontwikkeling, waardenbeleving en waardeoverdracht'. Lannoo nv, Tielt, 2020

3.2. Secularisatie in eigen kring

De welvaart, de media en de invloed vanuit de seculiere maatschappij hebben een grote invloed op de reformatorische gemeenschap. De wereldgelijkvormigheid neemt toe. C.S. Lewis benoemde vele jaren geleden al de invloed van de moderne wereld op het christendom⁵. De metafoer die hij gebruikt voor de relatie tussen het christendom en de moderne westerse wereld is het infuus. Of zoals hij het kort samenvatte: 'de wereld is zich gaan thuis voelen in ons'. Predikant Van Ruitenburg noemde de tijdgeest "net koolmonoxide gas. Je ruikt het niet en onzichtbaar verspreidt het zich. Een mengsel van oude en nieuwe gassen is ons aan het bedwelmen en ook de christelijke kerk wordt er door bedreigd."⁶ De Ledeboeriaanse predikant Daniel Bakker zag de tijdgeest veel meer als iets in ons: "Daar is nooit zulk een kwaden tijd geweest, of we kunnen er onze God in dienen. Het hapert niet aan den tijd, maar aan ons"⁷. Mannen als Groen van Prinsterer en Da Costa brachten dat in praktijk en zijn nooit aan de tijdgeest gewend geraakt. Wat was hun geheim? Ze hebben zich nooit in dat gesloten, binnenwereldse denksysteem laten persen. Daarom bleef hun norm helder en kwamen ze tot een besliste, gefundeerde keuze⁸.

3.3. Driehoek onder druk

De kracht van de driehoek kerk-gezin-school verzwakt, onder meer vanwege de subdenominaties in reformatorische kring. Een verscheidenheid die soms scherpe trekken krijgt als het gaat over de visie op de doop, beloften of Bijbelvertaling. Juist onze jongeren hebben een authentieke, warme en eenstemmige vormingsgemeenschap nodig. Interne kerkelijke verscheidenheid brengt jongeren soms in loyaliteitsconflicten. Maar ook de reformatorische school zet de driehoek onder druk als de schoolresultaten belangrijker worden dan de vormingsopdracht. Ds. Meeuse verwoorde het eens kernachtig: 'Als we voor het schoolonderwijs de kwaliteit van het onderwijs met het oog op de eisen van de maatschappij hoger aanslaan dan het geestelijk gehalte, geven we daarbij het tijdelijke leven voorrang boven het eeuwige leven'.

De reformatorische school is niet onaangetast gebleven in de golf van verwereldlijking. Loopt de reformatorische school niet het risico dat zij steeds meer een geseculariseerde christelijke school wordt met een vernislaag van godsdienstigheid? Schoolbestuurder J. (Jan) Bakker stelt dat ook de scholen op reformatorische grondslag in de spiegel moeten kijken of ze niet op belangrijke punten de Bijbelse koers hebben losgelaten⁸. Hij verwijst dan naar onder meer de invloed van de theïstische evolutieleer, de ouder als veeleisende consument, de docent die vooral hulpverlener is en de directeur die steeds meer jurist moet zijn.

Hebben we een naar binnen gerichte houding en koesteren we ons in de veiligheid van de kring zonder zelfkritisch te zijn? In de Bijbel roepen profeten en apostelen voortdurend de gemeenschap op tot zelfonderzoek en -kritiek. Laten we ons in de school vooral leiden tot de inhoud en de kern van onze geloofsovertuiging? Of is de vorm belangrijker geworden? Als de

⁵ C.S. Lewis, De afschaffing van de mens, 1943

⁶ P. van Ruitenburg, Tijdgeest, 2008

⁷ A. van der Schans in Protestants Nederlands, 1 februari 2012 ⁸

J. Westerduin, De karavaan trekt verder, 1993.

⁸ J. Bakker, Vertragen en verdiepen, VGS Jaarvergadering, 19 september 2020.

vorm overblijft en de inhoud ontbreekt en als in het gezin, de school en kerk de levende omgang met Christus wordt gemist, dan blijven slechts instituten over.

De school leeft als de Bijbelse boodschap leeft, als de leer tot uitdrukking komt in het leven. Als we jongeren een perspectief mee kunnen geven dat verder ziet dan dit aardse leven. De school floreert als ouders en kerken een grote betrokkenheid hebben op de school. We hoeven niet de barricaden op voor het behoud van het reformatorisch onderwijs. We hoeven ook geen vijandbeelden te gebruiken en ons achtergesteld te voelen als de druk op dit onderwijs toeneemt. Laten we eerder liefde tonen aan onze medemens. Er is wel gebed nodig om te vragen of de Heere wilt zorgen voor scholen waar Zijn Woord opengaat. Dan zijn het niet meer onze scholen, dan liggen ze in Zijn hand.

4. De school als een gesloten of open gemeenschap

4.1. Bijbels perspectief: assimilatie of isolement

De Bijbel waarschuwt voor wereldgelijkvormigheid, maar roept niet op tot isolement. De Bijbel vraagt ons dienstbaar te zijn aan de postmoderne samenleving, zonder zelf de kenmerken van deze samenleving over te nemen: 'staan in de wereld, maar niet zijn van de wereld'. Christenen (volgelingen van Christus) zijn geroepen om "uit hun midden te gaan en van hen gescheiden te zijn" (2 Kor. 6:17).

Hoe kunnen we nu leven in de wereld terwijl we er gescheiden van zijn?⁹ Om met onze benen in de wereld te staan, maar met ons hart in de hemel te leven. Door genade tot navolgers van Christus zijn geworden (Rom. 12: 2; 1 Kor. 11: 1). Door de 'tegentijdse' waarheid van Gods Woord in liefde te verkondigen (Kol. 4: 2–6). Door zich te laten leiden door Gods Woord en gehoorzaam te zijn aan Christus (2 Kor. 10: 5).

De Bijbel vraagt vreemdelingschap. Vreemdeling zijn we niet vanzelf. God zelf maakt ons vreemdelingen. Dat betekent niet, dat wij ons uit de wereld terugtrekken. Door Gods genade mogen we op aarde een kolonie van hemelburgers zijn en vertegenwoordigen we het Koninkrijk van Jezus Christus. (studiebijbel) 'Laat uw licht alzo schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken' (Matth. 5:16) Loof de Heere, roept Zijn Naam aan, maak onder de volken Zijn Naam bekend (1 Kron. 16:8).

Dan kan het niet anders dan dat de school een spanning ervaart. Predikant Kaptein stelt: Een christenleven staat voortdurend onder spanning. Als die spanning er niet zou zijn dan is dat volgens hem een veeg teken. Het moet gaan om distantie én bewogenheid.¹⁰

4.2. Historisch perspectief: Groen en Kersten

Groen van Prinsterer zag de school nadrukkelijk als een school voor het hele volk¹². Zijn ideaal was: elke school een christelijke school. Hij was er vast van overtuigd dat het volk positief christelijk onderwijs voor zijn kinderen begeerde. De christelijke school zou de regel moeten zijn en de niet-christelijke school een uitzondering. Maar dat christelijke moest volgens Groen wel

⁹ De indeling die volgt is ontleend aan: Tabletalk, Truth, november 2020.

¹⁰ Reformatorisch Dagblad, 20 januari 2012. ¹²

Reformatorisch Dagblad, 26 mei 2001.

vrij zijn van moderne theologie, want die 'vermoordt de kinderziel'. Trouw aan de leer van de Bijbel werd door de mensen van het Reveil beschouwd als 'een zaak van eeuwig leven en eeuwige dood'. Het slordig omgaan met zielen was ongeoorloofd. Het Reveil was wars van het loslaten van de traditie en het aanpassen van de Bijbelse boodschap aan de leerlingen. Geen therapeutische boodschap, maar een zaligmakende boodschap.

Ook in Groens tijd bleek dat een onhaalbaar ideaal. Zelfs toen zijn geestverwant Van der Bruggen minister werd. In onze tijd kunnen we helaas niet meer stellen dat de meeste ouders in Nederland graag christelijk onderwijs willen. Ze zoeken een christelijke school vooral vanwege de kwaliteit of sfeer. Daarbij komt dat het christelijke onderwijs niet vrij is van de moderne theologie waar Groen zo'n afkeer van had. Juist daarom had de kerk van oudsher een belangrijke toezichthoudende rol op de school. Maar dan moet het wel een toezichthoudende kerk zijn die staat in de lijn van Schrift en belijdenis. De rol van de kerk is door de van overheidswege verplichte scheiding tussen bestuur en toezicht onder spanning komen te staan. Ook door de schaalvergroting van het reformatorisch voortgezet onderwijs is de betrokkenheid van de lokale kerk bij de school kleiner geworden. Juist vanwege het grote belang van de driehoek kerk-gezin-school is betrokkenheid van de kerk bij de school belangrijk. Om vanuit de verschillende verantwoordelijkheden elkaar te ondersteunen vanuit dezelfde Bijbelse grondslag.

Het ideaal van ds. G.H. Kersten was dat het volksonderwijs behoorde uit te gaan van de overheid. Hij verdedigde dus de staatsschool¹¹. De "gereformeerde" staatsschool, zoals die ten tijde van de Republiek had bestaan. Deze visie is terug te vinden in de statuten van de VGS: "De vereniging acht het de taak van de overheid om met alle haar ten dienste staande middelen het onderwijs geheel op Gods Woord gegrond en dus in overeenstemming met de Drie Formulieren van Enigheid - en dat onderwijs alleen - te bevorderen." Ook Kersten werd met een werkelijkheid geconfronteerd die ver van zijn ideaal stond. Daardoor kwamen er onder zijn regie toch 'eigen scholen'. Hij zei daarover: 'Allerlei wind van leer waait over Nederland. Het kan u niet onbekend zijn wat in de jongste tijd onder Gereformeerde vlag wordt binnengedragen. Een trek van "maar aannemen", vindt ge in onze tijd zo algemeen terug, dat de soevereine genade Gods, die alleen de zondaar trekt uit de staat des doods en Christus en Diens weldaden toepast eer wij aannemen kunnen, op de achtergrond raakt.'

4.3. Beschutting bieden

Voor de opvoeding en vorming van onze kinderen is het van groot belang dat ze onderwijs ontvangen in een klimaat dat aansluit bij het klimaat van gezin en kerk. Het gezin en de school geven, zeker voor het jonge kind, enige vorm van beschutting. Zeker in onze geseclariseerde tijd kan de driehoek gezin-kerk-school fungeren als een veilige haven. Een rustpunt waarin toerusting plaatsvindt voordat jongeren volwassen zijn.

De druk van sociale media op jongeren is groot. De problematiek onder jongeren neemt toe. De school heeft een belangrijke vormingstaak binnen een veilige schoolomgeving. Tegelijkertijd laat de school jongeren ook zien wat er buiten de eigen gemeenschap speelt. Jongeren zullen, naarmate ze ouder worden, steeds meer worden geconfronteerd met andere waarden als ze een positie gaan innemen in de maatschappij.

Maar is het ook niet nodig dat reformatorische scholen zich nog beter voorbereiden om onze jongeren tegen de stroom in te leren zwemmen, zodat ze sterker worden om staande te kunnen

¹¹ De Saambinder, 5 februari 1981.

blijven? Moeten we onze jongeren voorbereiden op een plaats in de maatschappij vanuit een gesloten of een meer open omgeving?

4.4. Een open venster naar buiten

Als we jongeren willen voorbereiden op de seculiere multiculturele samenleving dan is daarvoor een zekere openheid naar buiten nodig. Onze jongeren leven niet op een eiland of onder een steen. Ze weten vaak goed wat er in de wereld te koop is. Dat hoeven we ze niet te leren. Het is wel goed dat ze leren om staande te blijven in de wereld op een manier die de Bijbel ons voorhoudt. De idee dat de reformatorische school een gesloten bastion is en is afgesloten van de invloeden van de buitenwereld, is een mythe.

De wereld zit in het hart en de grootste beïnvloeder is de smartphone. We kunnen jongeren niet voor de wereld beschermen. Maar op school kunnen we wel de dingen van de wereld duiden. Dat zal thuis in het gezin ook gebeuren. Duiden vanuit de Bijbel. Een school bereidt haar jongeren voor op een vervolgopleiding en een plaats in de maatschappij. Oog en oor hebben voor de vragen die jongeren hebben. Daarvoor is een open en veilige schoolcultuur nodig en een open houding naar jongeren. Daarvoor is ook een open venster naar de samenleving nodig, omdat jongeren daarin moeten leven en straks ook mogen werken. Met andere woorden: reformatorisch onderwijs dat bouwt op de van huis uit meegekregen identiteit. De rijkdom hiervan in te zien, het wonder zien schitteren en daarvoor waardering te krijgen. Zodat ze vanuit deze identiteit gaan leven in gezin, beroep en maatschappij.

Het is goed dat de kerk diezelfde open houding heeft naar jongeren. Dat er aandacht voor hen is, dat er naar hen geluisterd wordt. Dat jongeren vanuit de kerk liefde voelen. Jongeren durven soms meer uiting te geven aan wat er in hun hart leeft dan ouderen. Daarmee bieden ze een handvat om het gesprek aan te gaan. Dat moeten we niet gebruiken om hen direct te beoordelen.

Nodig is een hechte gemeenschap die open staat naar de wereld. Niet om de invloeden van de wereld naar binnen te halen (want die zijn al binnen), maar om van betekenis (door iets uit te stralen) te kunnen zijn aan de wereld. De openheid naar buiten krijgt op school vorm door kinderen, naarmate ze ouder worden, steeds meer kennis te laten maken met mensen en ideeën buiten de eigen gemeenschap.

4.5. Een open deur naar buiten? De school als evangelisatie-instituut?

Moet een reformatorische school dan ook openstaan voor jongeren buiten de eigen kring? Een vergelijkende paradox:

Het is en blijft een paradox. Migranten komen naar Europa, omdat we hier zo'n prettig leven hebben. We gunnen hun dit prettige leven. Want waarom zouden we dit voor onszelf houden? Maar tegelijkertijd wordt hiermee de 'Westerse manier' van leven sterk beïnvloed. De verandering gaat zo geleidelijk dat je pas achteraf kunt zien hoe groot de verandering daadwerkelijk is geweest en welke consequenties die heeft gehad. Identiteit en diversiteit zijn geen labels die we gemakshalve op elkaar kunnen plakken (Cliteur).

Als deze paradox naar het onderwijs wordt doorgetrokken dan verandert het klimaat en uiteindelijk de identiteit van de school als er kinderen worden toegelaten uit gezinnen met een andere levensbeschouwing.

Zolang het slechts gaat om een enkeling valt de invloed mee. Maar de overheid vraagt van scholen met een toelatingsbeleid om dit consistent en consequent gestalte te geven. Als je het ene kind toelaat en het andere kind met dezelfde achtergrond niet toelaat, dan is dat willekeur. Maar je zal maar in een land leven waar je geen leven hebt. Er kan bij mensen in die landen een grote nood zijn en voor die nood moeten we toch ook oog hebben? Zo moeten we ook oog hebben voor jongeren die onderwijs volgen op een school waar de Bijbel niet open gaat. De boodschap die de reformatorische school vanuit de Bijbel meegeeft aan jongeren, zou ieder mens moeten horen. Dat was ook het ideaal van Groen, Kersten en vele anderen. Niet door het reformatorisch onderwijs voor iedereen open te stellen, maar door te zoeken hoe we een 'verkondigende' gemeenschap kunnen zijn. In de slotbeschouwing wordt dit nader uitgewerkt.

5. De praktijk van toegang tot de schoolgemeenschap

5.1. De context van de school in de gemeenschap

Het toelatingsbeleid van leerlingen wordt soms mede bepaald door de context waarin de school zich bevindt. Een dorpschool in een dorp met veel inwoners met dezelfde levensovertuiging werkt in een heel andere context dan een reformatorische school in een stedelijke omgeving. De context kan leiden tot een andere keuze in toelatingsbeleid.

Casus dorpschool¹²: de reformatorische basisschool Juliana van Stolberg in Poederrijen heeft een open toelatingsbeleid. Toenmalig directeur Van Kranenburg. „Wij zijn de enige school in ons dorp. Daarmee hebben we een belangrijke functie voor zowel de kinderen als hun ouders. Sinds jaar en dag voeren we een open toelatingsbeleid. Ook onkerkelijke kinderen zijn welkom.” Van Kranenburg schat hun aandeel op ongeveer 20 procent. „Met alle ouders voeren we een gesprek. Het belangrijkste onderwerp is de identiteit van onze school. Vanuit onze overtuiging zien wij ruimte om voor elk kind te zorgen; om aan elk kind de Bijbelse boodschap van zonde en genade te vertellen.”

Casus stedelijke school¹³: Rotterdam kende indertijd meerdere reformatorische basisscholen, waarvan er nu nog een bestaat: de Petrus Datheenschool in Rotterdam-IJsselmonde. Een school die ouders uit de omgeving aanspreekt vanwege onder meer orde, structuur en gezagsverhoudingen. Deze school kent geen open toelatingsbeleid. Alle ouders hebben de grondslag 'onderschreven', maar een deel behoort niet tot de Gereformeerde gezindte, maar conformeert zich aan de grondslag van de school. Directeur Schipper: "Als ouders van buiten onze gezindte zich melden, vertel ik hun in een eerste gesprek wat reformatorisch onderwijs inhoudt en dat we als school en ouders elkaar moeten kunnen aanspreken op 'leer en leven'. En dat dagelijks gesproken wordt over Jezus, de Zoon van God als enige Naam tot zaligheid. Voor veel ouders van buiten de Gereformeerde gezindte is dat reden om hun kind niet aan te melden: 'Dat kan ik mijn kinderen niet aandoen'".

In sommige gebieden in Nederland is er sprake van krimp in leerlingaantallen. In dergelijke regio's gebeurt het weleens dat een reformatorische school als enige (bijzondere) school in een dorp

¹² Reformatorisch Dagblad, 7 juni 2016.

¹³ De Reformatorische School, 1 april 2019 aangevuld met recent gesprek met directeur Schipper.

overblijft. Een schoolbestuur krijgt dan te maken met verzoeken van toelating door ouders die voorheen zeker niet voor een reformatorische school zouden hebben gekozen. Dit kan sluiting van de reformatorische school betekenen of proberen de school voort te laten bestaan door ruimer toe te laten.

5.2. De leeftijd van de leerlingen

Jongere kinderen hebben meer bescherming nodig dan oudere. In de onderbouw van het voortgezet onderwijs is de confrontatie met andere ideeën minder groot dan in de bovenbouw. In het mbo is de buitenschoolse component via stages en projecten groter dan in het vo. Toch is het belangrijk dat ook een mbo'er in een schoolgemeenschap wordt gevormd die in de lijn ligt met thuis en kerk. Ook in de vo-bovenbouw en in het mbo functioneert een toelatingsbeleid als een van de middelen om een gemeenschap te hebben waar de vorming van jongeren op een Bijbelse grondslag kan plaatsvinden. Niet in een bastion, maar met open vensters naar de samenleving.

In het kader van een leven lang leren vraagt de overheid om volwassenen toe te laten in het mbo. Ook uit de reformatorische achterban is er de vraag naar volwassenonderwijs, onder meer om te voorzien in de grote vacature nood in de zorg. De reformatorische scholen zijn vanuit kerken en gezinnen opgericht met het oog op onderwijs aan onze jongeren, niet voor volwassenen. Het pedagogisch klimaat voor jongeren is een andere dan voor volwassenen. Dat geldt ook voor de onderwijsaanpak.

Casus: Volwassenonderwijs Hoornbeek College. Dit onderwijs betreft volwassen studenten die (vanwege het pedagogisch klimaat) in aparte groepen in principe voor een groot deel hetzelfde onderwijsprogramma volgen als de 'reguliere' studenten. Omdat het om een andere doelgroep gaat, is het volwassenonderwijs apart gepositioneerd onder de naam Hoornbeek Connect. Het betreft niet alleen een andere doelgroep. Ook pedagogisch-didactisch gezien is een andere aanpak nodig. Hierdoor is het mogelijk om een wat ander toelatingsbeleid te voeren voor deze doelgroep. Deze studenten dienen de grondslag van de school minimaal te respecteren, een positieve grondhouding te hebben voor de opvattingen en gebruiken in de school, zich te conformeren aan de schoolregels en actief mee te doen met alle onderdelen van het onderwijs. De primaire doelgroep van Hoornbeek Connect is de achterban van het Hoornbeek College. Daar richt de werving zich dan ook op. Bij verzoeken vanuit de bedrijven/instellingen wordt altijd bekeken of in ieder geval een substantieel deel van de werknemers tot de achterban van de school behoort. Ook groepen waarbij niet alle studenten tot de achterban behoren, wil de school bedienen.

5.3. De invloed van wetgeving en politiek op de gemeenschap

Kern is dat een school wettelijk gezien een gesloten toelatingsbeleid mag voeren als dit maar op een consistente en consequente manier gebeurt. In de politiek wordt het gesprek over het afschaffen van het gesloten toelatingsbeleid al geruime tijd gevoerd. Er is al lang een ruime Kamermeerderheid om de zogeheten acceptatieplicht in te voeren. Als er een acceptatieplicht komt, mag bij toelating van leerlingen en studenten alleen nog respecteren van de grondslag worden gevraagd. Mogelijk zal dat respecteren ook nader worden ingevuld. Het is goed denkbaar dat in het verlengde van het toelatingsbeleid ook het benoemingsbeleid ter discussie zal worden gesteld.

Alle reformatorische vo-scholen hanteren op dit moment een gesloten toelatingsbeleid, al zijn er tussen de scholen wel verschillen. Ook het reformatorisch mbo hanteert (met uitzondering van het volwassenonderwijs) een gesloten toelatingsbeleid en vraagt van de ouders (en bij studenten boven de 18 jaar) onderschrijven van de grondslag. Bij het Hoornbeeck is dat alleen wettelijk toegestaan voor de niveaus 3 en 4 en mag de school voor de niveaus 1 en 2 alleen respecteren vragen. Het beleid van de school is dat respecteren wel een duidelijke inhoud heeft gekregen, zodat het niet vrijblijvend is.

6. Bouwstenen voor de toekomst van de gemeenschap

6.1. Verbinden en ruimte geven

In dit essay is betoogd dat de reformatorische school haar bestaansrecht heeft in relatie met gezinnen en kerken. Het toelatingsbeleid is daarmee niet louter een zaak van het schoolbestuur, maar vraagt afstemming met ouders en kerken. De eenheid tussen school, kerk en gezin wordt nog steeds als noodzakelijk ervaren. Toch is die eenheid minder hecht dan wellicht lijkt.

De Muynck concludeerde recent¹⁴: ‘Er is weinig persoonlijk contact tussen leraren en ouders over de godsdienstige opvoeding. De informatie die de school geeft, wordt door ouders ervaren als algemeen en vrijblijvend. Het nodigt niet uit tot een daadwerkelijke betrokkenheid thuis’. De Muynck pleit terecht voor een grotere rol van ouders in het onderwijs: ‘Ouders zijn tot veel meer in staat dan zij vaak denken. Tijdens de pandemie voelden ouders zich niet alleen maar machteloos, maar herontdekten ze de waarde van het praten met kinderen, voorlezen, Bijbelverhalen vertellen en het samen zingen.’

Reformatorische scholen doen er goed aan om nog meer aandacht te besteden aan een vorm van ouderbetrokkenheid waarbij samengewerkt wordt tussen ouder en school. Dat is goed voor het kind en maakt de gemeenschap sterker.

Een open toelatingsbeleid kan onder bepaalde omstandigheden de kracht van de gemeenschap verzwakken. Reden temeer om de gemeenschap te versterken. Om zo beter bestand te zijn tegen de gevolgen van een eventuele open toelating.

Binnen een hechte gemeenschap houd je elkaar vast en geef je elkaar ook ruimte. De verantwoordelijkheden van gezin, kerk en school kennen een verschillend accent. Het is de moeite waard om die met elkaar te bespreken. Elkaar in de verschillende verantwoordelijkheden te versterken. Op dat terrein lijkt er nog wel wat te winnen.

6.2. Beschermen wat kostbaar is.

Een krachtige gemeenschap is in eerste instantie gericht op de kwaliteit van haar eigen bestaan. Van daaruit kan zij haar publieke rol in de samenleving op zich nemen. Maar als de christelijke gemeenschap hetzelfde is geworden als de wereld, dan ligt de bijl aan de wortel. Dan is ook een toelatingsbeleid een lege huls geworden.

In een referaat¹⁵ waarin Kunz de open deur van de christelijke school aftast, pleit hij enerzijds voor een open houding naar buiten, maar anderzijds wijst hij er op dat ‘toelatingsbeleid een

¹⁴ Reformatorisch Dagblad, 3 september 2021.

¹⁵ Bram Kunz, 7 juli 2021

wezenlijk onderdeel is van het schoolbestaan. Je wordt immers niet toegelaten tot een instelling die je in vier, vijf of zes jaar aan een diploma helpt, maar je wordt deel van een gemeenschap.' Hij vervolgt: 'Grenzen helpen om te benoemen wat kostbaar is. Geen grenzen om de eigen groep af te bakenen, maar om te beschermen wat kostbaar is. Daarom is de kwaliteit van de gemeenschap zo belangrijk. We moeten weten wat ons lief en kostbaar is. Anders behouden we alleen het bewaken van de grenzen over'.

Dat betekent dat we in de discussie over al dan niet een open toelating ons vooral moeten richten op de kern van het onderwijs en niet alleen over de deur naar het onderwijs. Die kern moet (uit)gedragen worden door ouders en school. Dan gaat de discussie niet alleen over de grondslag van de school onderschrijven of respecteren. Maar over de grondslag in de praktijk brengen: thuis en op school. Grenzen bewaken betekent ook dat de school voorkomt dat bij een meer open toelating andersdenkenden voortdurend aspecten van de grondslag ter discussie stellen. Als de grondslag en bijbehorende levensbeschouwing voor de ouders niet passen, is het beter om een andere school voor je kind te kiezen.

Aan de andere kant moet ook worden gewaakt voor verstarring. De angst voor verwatering van de identiteit van de school kan zich uiten in een steeds strikter toelatingsbeleid, waardoor leerlingen die vroeger zouden worden toegelaten nu niet meer welkom zijn.

De satan laat zich niet tegenhouden door een toelatingsbeleid. Ieder kind dat, ieder mens die niet is gewassen in het bloed van Christus, is in gevaar. Niet alleen kinderen buiten onze kring, maar ook onze eigen kinderen. Dan kunnen we niet tevreden zijn met een toelatingsbeleid, traditie en godsdienst. Dan gaat het niet alleen om een krachtige eenheid binnen de gemeenschap, maar vooral om een levende gemeenschap. Die leeft omdat de levende overtuiging er is in de Levende Christus.

Als we toelating in eeuwigheidsperspectief bezien, komen we bij de kern van onze levensbeschouwing: wat kostbaar voor ons is. De oudvader Florentius Costerus¹⁶ beschrijft dat als volgt: 'De mens heeft door de zonde de genadedeur gesloten. Een afgesloten weg. Van onze kant zijn we afgekeerd van God (Ef. 4:18). We staan schuldig voor God. Maar Jezus Christus heeft door Zijn lijden en sterven de schuld van Zijn kinderen overgenomen en daardoor een weg geopend terug naar God. Door Zijn tussenkomst zijn de beletselen weggenomen en is de deur van genade voor alle gelovigen opengezet. Zij hebben vrije toegang tot de schatkamer van Gods genade. Geen toelating tot de troon van de genade, want dat veronderstelt dat we aan voorwaarden moeten voldoen. Door Christus te worden toegeleid, opdat Hij ons tot de gemeenschap met God zou brengen. Het middel waardoor deze toeleiding geschiedt is het geloof. Door het geloof naderen we tot God, spreken wij tot God en rusten wij in God.'

6.3. Leer, leven en liefde

De reformatorische school draagt de naam van de reformatie in zich: terug naar de Bron, het gezag van de Bijbel als Woord van God. Veel reformatorische scholen dragen de naam van personen uit de nadere reformatie (Van Lodenstein, Hoornbeeck, Fruytier etc.), een beweging die de leer van de reformatie meer wilde verbinden aan het alledaagse leven. Van Johannes Hoornbeeck (1617-1666) komt de uitspraak 'de reformatorische kerk moet zich altijd blijven

¹⁶ Florentius Costerus (1635-1703), De geestelijke mens, preek 35, Uitgeverij Gebr. Koster, 2001.

reformereren' en drukt het ideaal van de Nadere Reformatie uit. In de lijn van Hoornbeeck moet ook de reformatorische gemeenschap (kerk, gezin, school) zich blijvend reformeren en voortdurend de vraagstukken van onze tijd vanuit de Bijbel doordenken. In onze tijd is het van belang om aan leer en leven het begrip 'liefde' toe te voegen. Juist in een tijd waarin jongeren veel digitale contacten hebben, zich eenzaam voelen, hunkeren naar aandacht en liefde. De grond van deze liefde ligt niet in onszelf of in de ander. Maar in God Die zo ver gegaan is in Zijn liefde dat God Zichzelf in Christus Jezus heeft geofferd. Liefde omdat Christus ons eerst heeft liefgehad (Joh. 17:20-26). Liefde die praktijk werd bij de eerste christenen waar de tegenstanders van zeiden 'Zie hoe lief ze elkaar hebben' (Tertullianus). Een liefde die niet in de plaats komt van de leer, maar die de leer uitleeft. Wat zou het Bijbels zijn als liefde (meer) het kenmerk, de kracht van de reformatorische gemeenschap wordt. Wat zouden onze jongeren er goed mee zijn!

6.4. Oog voor het kwetsbare

Een reformatorische gemeenschap heeft oog voor het kwetsbare, omdat de Bijbel dit van ons vraagt. Ook in onze eigen gemeenschap zijn er kwetsbaren. Jongeren kunnen soms hard zijn tegen die 'vrome' jongen of dat meisje dat zich niet naar de laatste mode kleedt. Jongeren kunnen ook grote zorgen met zich meedragen waar we op school oog voor moeten en willen hebben. De gemeenschap moet ook oog hebben voor het kwetsbare buiten de school. Het kwetsbare benoemen en onder ogen zien. Verder kijken dan een schoonheidsideaal dat de reclame ons opdringt. Voor het kwetsbare bidden. Het kwetsbare helpen, door te werken aan goede doelen, door met leerlingen de 'wijk' in te gaan.

Een enkele keer ook het kwetsbare van buiten de gemeenschap in de school opnemen en dan de barmhartigheid sterker laten wegen dan het toelatingsbeleid. Dat is een afweging die de school niet dagelijks hoeft te maken, maar soms wel. Dan denk ik aan dat meisje met een beperking die bij vier mbo- instellingen in de regio was afgewezen en radeloos aanklopte bij de reformatorische mbo-school. Dan denk ik aan dat orthodox-christelijke vluchtelingengezin dat ontheemd was en zich nergens thuis voelde. Dit soort uitzonderingen zorgen niet voor verwatering van de identiteit van de gemeenschap, maar juist voor versterking. Ze staan wel op gespannen voet met de consistente toepassing van het beleid dat de overheid van ons vraagt als we gesloten toelatingsbeleid voeren. Maar ook in het maken van uitzonderingen kan een consistente lijn zijn.

6.5. Van betekenis zijn in de samenleving

De eerste taak van de school is om dienstbaar te zijn aan de opvoedings- en vormings-opdracht. Daarnaast is er een publieke taak om jongeren voor te bereiden op een plaats in de maatschappij. James Kennedy beschrijft in zijn boek *Stad op een berg* een publieke rol van de christelijke gemeenschap. Hij beschrijft de positieve effecten die de gemeenschap kan hebben voor de samenleving. Kennedy pleit voor een gemeenschap die in de samenleving een contrasterende gemeenschap vormt. Veel reformatorische scholen zoeken naar mogelijkheden om van betekenis te zijn in de stad of wijk. Zoals een maatschappelijke stage of buurtproject. Zo kan jongeren geleerd worden om de problematiek van de naaste onder ogen te zien en daar soms ook wat aan te doen.

En is het vanuit de onderscheiden verantwoordelijkheden van kerk en school niet veel meer een taak van de kerken om zich in te zetten voor evangelisatie dan dat de school als evangelisatieinstituut voor jongeren buiten de eigen gezindte gaat functioneren? Dan heeft de school niet in de eerste plaats een evangelisatietak: die ligt bij de kerk. Mensen die verlangen

naar onderwijs met de Bijbel, die verlangen naar de God van de Bijbel. Die boodschap wordt verkondigd in de kerk. De kerk heeft een taak van zending en evangelisatie.

Maar de school heeft, omdat het een school met de Bijbel is, ook een ‘missionaire’ roeping in de concretisering van haar eigen doelstelling. Hoe zou die roeping concreet kunnen worden? Schoolbestuurder Van Hartingsveldt¹⁷ vult in: ‘bidden voor het welzijn van de natie en uitdragen waar we voor staan’. Hij tekent aan ‘het valt nog niet mee om in eigentijdse taal uit te leggen wat de kerninhoud van de Schrift is en wat die betekent’. Daar ligt een taak!. Het mooiste resultaat van die missionaire roeping van de school is, als jongeren die van onze scholen afkomen door genade hebben leren leven vanuit een levende relatie met Christus. Zodat jongeren hun licht laten schijnen in de maatschappij. Dat ze een zoutend zout zijn. Dat hun levenshandel, hun geloof jaloers maakt, hun deugden getuigen. Niet vanuit onze jongeren zelf, maar door Christus die plaats heeft genomen in het hart van onze jongeren. Om zo als middel gebruikt te mogen worden voor anderen. Maar wel, zoals onlangs een ouder het verwoordde: ‘zout moet eerst zout worden’¹⁸. Daar ligt, met Gods zegen, de eerste taak voor het reformatorisch onderwijs.

6.6. De leraar als sleutel

De school is ook een gemeenschap waarin mensen werken vanuit de achterban van de school, leden van de ‘participerende kerken’. De reformatorische school voert een benoemingsbeleid om te zorgen dat docenten en ondersteunend personeel van harte staan achter de grondslag van de school en deze ook uitdragen. Leerlingen komen en gaan, personeelsleden blijven. Leerlingen hebben invloed op het schoolklimaat, docenten bepalen het schoolklimaat. Het benoemingsbeleid is daarmee een belangrijker instrument voor de reformatorische school dan het toelatingsbeleid.

De kracht van het reformatorisch onderwijs ligt niet in haar zuil of in een afgezonderde positie, maar in de hartelijke trouw aan het gereformeerde belijden (Groen van Prinsterer). Die verbondenheid krijgt onder meer gestalte door het benoemen van personeel dat van harte staat achter de gereformeerde beginselen en – waar mogelijk en nodig – het gebruiken van lesmateriaal dat uitgaat van een christelijke wereldbeschouwing.

Het is de leraar die leerlingen wijst op hun zonden, maar ook op het verlossingswerk van Christus. Het is de leraar die richting en duiding geeft, grenzen stelt, waarden overdraagt, liefde laat zien, oog heeft voor gebrokenheid, veiligheid biedt, weerbaar maakt, houvast geeft, ontsluit, inwijdt en vonken laat overspringen, omdat het vuur in de leraar brandt dat God door Zijn Woord en Geest heeft ontstoken.

Er zijn gelukkig nog veel mensen die in het onderwijs willen werken die ook vakbekwaam zijn en liefde hebben voor kinderen. Maar onderwijs met de Bijbel heeft personeel nodig die iets van de ware godsvrucht tonen en voorbeelden zijn van christelijke deugden. Ds. Meeuse²¹ legt de lat hoog: “We houden onze docenten voor dat ze zelf niet kunnen missen, wat hun leerlingen niet kunnen missen: een oprecht geloof. Als een blinde een blinde gaat leiden, vallen ze samen in de gracht (Matth. 15:14).” Bestuurders van reformatorische scholen moeten bij benoemingen van personeel vaak concessies doen aan dit hoge ideaal. Dat zou niet alleen de zorg van de scholen moeten zijn, maar van de hele reformatorische gemeenschap.

Voor het voortbestaan van de reformatorische scholen is het van groot belang dat er voldoende belangstelling vanuit de achterbangemeenschap is om in het onderwijs te werken. Structurele

¹⁷ F.A. (Frans) van Hartingsveldt, 30 april 2021. Essay: Als ik zwak ben, dan ben ik machtig.

¹⁸ In video die gemaakt is ter gelegenheid van 100 jarig jubileum VGS. ²¹ C.J. Meeuse, Kinderen opvoeden voor God, 2009.

vacatures zijn een aanklacht. Sterker nog, we hebben veel meer mensen nodig om niet alleen de vacatures in het reformatorisch onderwijs te vervullen, maar ook van betekenis te zijn op scholen waar de Bijbel niet open gaat. Een aantal bijbelgetrouwe docenten op openbare scholen, kan een groter (evangelisatie)effect hebben dan een aantal buitenkerkelijke leerlingen op een reformatorische school.

6.7. Als de wet verandert?

Scholen zijn gebonden aan burgerlijke wetten, ook reformatorische scholen. Scholen zijn niet altijd blij met de wetgeving. De bemoeienis van de overheid met het onderwijs neemt toe en de politiek stuurt sterk op incidenten waardoor het onderwijs steeds meer wordt gejuridiseerd. Flexibiliteit en maatwerk worden moeilijker. Bij toelatingsbeleid strookt het principe van barmhartigheid niet met de door de overheid opgestelde regels.

De schoolbestuurder wil doen wat God in Zijn Woord van hem vraagt en wil ook de overheid gehoorzaam zijn. Dat levert in toenemende mate spanning op. De overheid zou in de toekomst scholen kunnen verbieden om een gesloten toelatingsbeleid te voeren en geen onderschrijven van de grondslag meer te vragen, maar respecteren. Zo'n beleid zou de schoolgemeenschap kunnen verzwakken.

Daarom het pleidooi voor een sterke gemeenschap, die kan zo'n wetswijziging opvangen. Daarnaast mag respecteren geen lege huls te zijn. Belangrijk is dat ouders weten dat het speerpunt van de school niet de kwaliteit is, maar de identiteit. Als een schoolleider in een gesprek met nieuwe ouders duidelijk weet te maken waar de school voor staat, kunnen ouders voor zichzelf afwegen of zij en hun kind bij die gemeenschap willen horen. Dan moet hen ook duidelijk zijn wat er van hen wordt verlangd. Dat is niet alleen maar ja-zeggen tegen de regels of wat meehelpen op school. Maar het is een bijdrage leveren aan de vitaliteit van de gemeenschap. Die bijdrage begint bij een hartelijke verbondenheid met Gods Woord en uit zich in dat het kind ook thuis een opvoeding krijgt met een open Bijbel. Daar zullen seculiere of randkerkelijke ouders zich niet snel bij thuis voelen. Ouders die niet willen dat hun kind(eren) met de Bijbel worden onderwezen, kiezen voor een andere school. Maar als mensen zich wel van harte verbonden voelen met de identiteit en dit ook inhoud willen geven dan zou de deur van de school open moeten gaan. Niet alleen van de reformatorische school, maar ook van de reformatorische kerk. Omdat kerk en school deel uit maken van dezelfde gemeenschap. Dat vraagt ook om een lage drempel van de kerken.

Tot slot

De toekomst van de reformatorische school staat of valt niet met het toelatingsbeleid. Hoewel het een grote beschermende functie heeft. Het belangrijkste is de man of vrouw voor de klas. Die zijn de dragers van de identiteit. Maar dat is geen pleidooi voor een open toelating. Hoewel er veel gradaties zijn tussen 'open' en 'gesloten', wordt door een meer open toelating de druk op de school vergroot. Een druk waarvan de bedreigingen groter zijn dan de kansen. Een druk waarop scholen en achterban zich echter wel moeten voorbereiden. Hoe? Door een biddende, afhankelijke levende christelijke gemeenschap te zijn. In het besef dat onze kinderen en leerlingen slechts geleend zijn. We hebben ze uit de hand van de Heere ontvangen. Voor het reformatorisch onderwijs heeft de Heere een geopende deur gegeven. Onderwijs waar Gods Woord dagelijks opengaat. Dat is een grote verantwoordelijkheid, maar ook een diep besef van afhankelijkheid. Het geeft ook vertrouwen dat de Heere over Zijn kinderen en Zijn Woord zal waken. Wat er ook gebeurt.

Amersfoort, 30 oktober 2021

De auteur is bestuurder in het reformatorisch onderwijs en schreef dit essay op persoonlijke titel.

Dit essay is een uitgave van Hoornbeeck Kenniscentrum

